

26.3.2014

28.03.2014
28.03.2014
ad 60/08/2013

Parlamentariska kommittén för att modernisera självstyrelselagen för Åland

Hänvisning Begäran om sakkunnigutlåtande 11.2.2014

Ärende **Självstyrelselagen för Åland, 9 a kap.**

Statsrådet tillsatte 19.9.2013 en kommitté för reformering av självstyrelsesystemet och självstyrelselagen för Åland. Kommittén ordnar 27.3.2014 ett möte vid vilket bl.a. avdelningen för EU-ärenden i statsrådets kansli hör om ett eventuellt behov att ändra 9 a kap. i självstyrelselagen för Åland. Kapitlet gäller Europeiska unionens (EU) ärenden. Ett skriftligt utlåtande har också begärts av avdelningen. Detta utlåtande grundar sig på ett utlåtande som statsrådets kansli lämnade till den parlamentariska arbetsgruppen för Åland 28.9.2012 (VNK/1172/03/2012) (utlåtandet bifogas på finska). Synvinkeln är emellertid snävare, dvs. den betonar statsrådets kanslis uppgifter för samordning av EU-ärenden.

Avdelningen för EU-ärenden anser det vara viktigt att man utvecklar den åländska självstyrelsen och värnar om den i samarbete med landskapet Åland i enlighet med det regeringsprogram för statsminister Jyrki Katainens regering som godkändes i juni 2011. Enligt regeringsprogrammet fortsätter moderniseringen av Ålands självstyrelsesystem och utredandet av behoven att ändra det. Man säkerställer att kontakten mellan förvaltningen och landskapets självstyrelse är fungerande och sker på svenska. Samordningen av åländska ärenden vid statsrådet utvecklas och Ålands möjligheter att utöva påverkan i frågor som gäller Europeiska unionen tryggas. Även i regeringens EU-redogörelse (2013) fastställs att det självstyrda Ålands särställning beaktas genom att det säkerställs att de åländska myndigheterna kan delta i den nationella beredningen av EU-ärenden och i den subsidiaritetskontroll av EU-lagförslag som de nationella parlamenten utövar.

I självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har det med anledning av Finlands medlemskap i EU gjorts flera ändringar genom vilka landskapets påverkansmöjligheter fortgående har stärkts och landskapets deltagande i beredningen av EU-ärenden har tryggats.¹ Riksdagens justitieombuds-

¹ RP 307/94, lagen om ändring av självstyrelselagen för Åland (1556/1994) och RP 18/2002, lagen om ändring av självstyrelselagen för Åland (68/2004) (landskapet Ålands deltagande i beredningsprocessen för EU-beslut på nationell nivå och i EU), RP 57/2009, lagen om ändring av 59 c § i självstyrelselagen för Åland (847/2009) (landskapet Ålands ställning i ärenden som gäller fördragsbrott i EU-domstolen) och RP 57/2009, lagen om ändring av 59 a § i lagen om Ålands självstyrelselag (1115/2011) (subsidiaritetskontroll).

mans beslut,² statsrådets principbeslut från april 2009 om Ålands deltagande i behandlingen av EU-ärenden och om landskapets möjligheter att delta i dem, liksom anvisningar som gäller Ålands ställning i lagberedningen och i samband med EU-ärenden³ förtydligar och kompletterar den rättsliga ramen.

Samordning av EU-ärenden och övriga EU-ärenden

Avdelningen för EU-ärenden vid statsrådets kansli är statsrådets EU-sekretariat som ansvarar för samordningen av beredningen och behandlingen av sådana ärenden som behandlas vid olika ministerier och beslutas i Europeiska unionen.⁴ Målet är att säkra att Finland har en samordnad ståndpunkt som motsvarar Finlands allmänna EU-politiska riktlinjer för alla ärenden som är anhängiga i EU i deras olika behandlingsskeden. Som en del av samordnandet ser avdelningen för EU-ärenden till att landskapet Ålands möjligheter att påverka och delta tryggas.

Avdelningen för EU-ärenden är EU-ministerutskottets sekretariat, där EU-riktlinjer på politisk nivå dras upp. Ordföranden i Ålands landskapsregering har rätt att bli hörd i ministerutskottet när ett ärende faller inom landskapet Ålands behörighet eller annars är särskilt viktigt för landskapet.⁵ I utskottet har det under de senaste åren behandlats bl.a. ikraftträdandet av Lissabonavtalet⁶ på Åland och Ålands deltagande i behandlingen av EU-ärenden. Som ett exempel på ett ärende där Ålands företrädare har använt sig av möjligheten att lyfta fram en fråga som är särskilt viktig för landskapet kan nämnas behandlingen av reformeringen av valakten i Europaparlamentet.⁷

Avdelningen för EU-ärenden är också ordförande och sekretariat för kommittén för EU-ärenden. Kommittén behandlar vittsyftande EU-ärenden som gäller flera ministerier samt ärenden som sektionerna inte har nått enighet i. Ålands landskapsregering är företräd i organet. Även ministeriernas EU-samordnare sammanträder under ledning av avdelningen för EU-ärenden. Landskapets företrädare har deltagit bl.a. i samordnarnas diskussioner om påverkandet av kommissionen och presenterat åländska regeringens verksamhet och prioriteringar i EU-ärenden.

Avdelningen för EU-ärenden är på samma sätt som landskapet Åland företräd i alla de beredningssektioner som är underställda kommittén för EU-ärenden. Utöver det är avdelningen ordförande i sektionen för havspolitik (15) och sektionen för institutionella frågor (40). Även i enlighet med den strategiska verkställighetsplanen för regeringsprogrammet agerar samordningsgruppen för Östersjöpolitiken, som tillsattes 2012, under statsrådets kanslis ledning. Ålands landskapsregering har en medlem i båda sektionerna och i samordningsgruppen. Kommittén för EU-ärenden gav i februari 2014 sitt bifall till riktlinjer för sektionernas verksamhet. I riktlinjerna fästs uppmärksamhet vid behovet att säkerställa Ålands rätt till medverkan.

² Bl.a. besluten 3433/2/06, 503/4/09 och 656/4/09.

³ Justitieministeriets utredningar och anvisningar 8/2012.

⁴ I 12 § i reglementet för statsrådet finns bestämmelser om statsrådets kanslis uppgifter.

⁵ 26 § i reglementet för statsrådet

⁶ EUT C 306, 17.12.2007. Fördraget undertecknades i Lissabon 13.12.2007 och det trädde i kraft 1.12.2009. Se regeringens proposition till riksdagen med förslag om godkännande av Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i fördraget som hör till området för lagstiftningen (RP 23/2008).

⁷ Beslutet från 1976 om allmänna direkta val av ledamöter i Europaparlamentet (76/787/EKSG, EEG, Euratom, senast ändrat 21.10.2002). Beslutet har satts i kraft i Finland genom en lag om ändring av valakten (867/2003).

Skrivelser som andra handlingar som sänds mellan landskapets myndigheter och de statliga myndigheterna i landskapet ska göras upp på svenska.⁸ Kommittén för EU-ärenden har 28.3.2001 och 21.9.2005 fastställt riktlinjerna för översättning av handlingarna till svenska och för tolkning. Föredragningslistorna för EU-samordningsorganen görs upp på finska och svenska. Statsrådets translatorsbyrå har biträtt ministeriernas översättare med översättning av handlingarna till svenska. I sådana situationer när Ålands företrädare har meddelat önskemål om att använda tolk i samordningsorganen har translatorsbyrån i praktiken erbjudit avdelningen för EU-ärenden hjälp med att ordna tolkning.

Utöver samordning hör det till statsrådets kansli uppgifter som ur landskapet Ålands perspektiv är betydande EU-ärenden. Sådana är främst ändring av EU:s grundfördrag och för EU:s utveckling centrala horisontella och institutionella ärenden. Landskapet Åland har deltagit intensivt i förfarandena för ändring av EU:s grundfördrag.⁹ Vid förhandlingarna om Lissabonfördragets mandatfördelning per land i Europaparlamentet lyfte regeringen fram frågan om Ålands möjligheter till företrädande.

Statsrådets kansli samordnar även EU:s havspolitik. Kommissionen har för rådet och Europaparlamentet gjort upp en framstegsrapport om den gemensamma havspolitiken. I samband med detta har man begärt att medlemsstaterna uppdaterar de landsvisa bakgrundshandlingarna om förvaltningen av havspolitiken.

Samordningen av Ålandsärendena i statsrådet och Ålands påverkansmöjligheter i EU-frågor kan effektivieras utan ändringar i lagstiftningen, dvs. genom att förbättra de nuvarande rutinerna och arbetsmetoderna. Allt mer uppmärksamhet ska fästas bl.a. vid att ärendenas betydelse för Åland bedöms i EU-anvisningarna och de U- och E-skrivelser som lämnas till riksdagen. I EU-ärenden togs nya anvisningsmallar i bruk 1.1.2014. I mallarna ingår instruktioner. Det underlättar också när punkten om Åland ska fyllas i.

Ålands påverkansmöjligheter har inte bara utökats på nationell nivå, utan de har också stärkts på Europeiska unionens nivå. Landskapet har t.ex. kunnat delta direkt i de samråd som kommissionen ordnat. Denna utvecklingsriktning har varit positiv för medlemsstaternas självstyrande områden.

EU-informationsförvaltning

Enheten för EU-informationsförvaltning som hör till statsrådets kanslis avdelning för EU-ärenden ansvarar för distributionen av EU-dokument, underhåll och utveckling av EUTORI-systemet som stöder EU-beredningen samt erbjuder EU-informationstjänst och EUTORI-närstöd för hela nationella EU-beredningsorganisationen. EUTORI är ett informationssystem som stöder EU-beredningen för 32 användarorganisationer (ministerier, förvaltningsområdets ämbetsverk, riksdagen, Ålands landskapsregering, osv.) och ca 3500 användare. Tjänstemännen utarbetar och distribuerar de nationella handlingar som hör till EU-beredningen (mötesrapporter, EU-anvisningar, osv.) med hjälp av systemet. Dessutom distribueras arbetsdokumenten från rådets sekretariat till ministerierna med hjälp av EUTORI. I fråga om rådets dokument är distributionen planerad så att endast den första språkversionen delas ut.

Enheten för EU-informationsförvaltningen sköter centralt även distributionen av kommissionens dokument. Till Ålands landskapsregering delas kommissionens dokument ut på svenska och eng-

⁸ 38 § i självstyrelselagen för Åland.

⁹ Landskapet har hörts bl.a. i frågor som knyter an till det protokoll om Åland som bifogats till Finlands anslutningsfördrag.

elska. Ministerierna behöver m.a.o. inte själv se till att sända förslagen till rättsakter till Ålands landskapsregering. Landskapet har därför beredskap att delta i beredningen av EU-ärenden från början. Arrangemanget har ansetts vara välfungerande. Dessutom sänder enheten för EU-informationsförvaltning ut möteskallelser och följebrev om skriftligt förfarande automatiskt på svenska till Ålands landskapsregering.

Ålands självstyrelsesystem i utveckling

Avdelningen för EU-ärenden tog ställning till den lagstiftningskontroll som avses i 19 § i självstyrelselagen för Åland genom sitt utlåtande VNK/1172/03/2012 till Ålandsarbetsgruppen. Inom den tidsfrist på fyra månader som anges i paragrafen kan republikens president förordna att landskapslagen ska förfalla i sin helhet eller till någon viss del om presidenten finner att lagtinget har överskridit sin lagstiftningsbehörighet eller att landskapslagen rör rikets inre eller yttre säkerhet. Det att tidsfristen förkortades till tre månader skulle sammanhänga med genomförandet av EU-direktiven. Till den del de behövliga nationella åtgärderna enligt självstyrelselagen hör till landskapets behörighet är det landskapet Ålands uppgift att se till att direktiven genomförs. Om den maximala tidsfrist som fastställts i självstyrelselagen används till fullo blir sändningen av meddelandet om genomförande av direktiv via utrikesministeriets enhet för EU-domstolen till Europeiska kommissionen fördröjd.

Kommissionen kan inleda ett överträdelseförfarande gällande försenat genomförande i fråga om direktiv som fortfarande har genomförts endast delvis då den tidsfrist som ställts i direktivet har löpt ut eller i fråga om vilka kommissionen inte meddelats några nationella genomförandeåtgärder över huvudtaget. I sista hand kan kommissionen väcka talan mot en medlemsstat i Europeiska unionens domstol. I åtalsskriften kan kommissionen uppmana domstolen att utdöma en ekonomisk sanktion till medlemsstaten.¹⁰ Sanktionerna kan vara av betydande belopp.

Förfarandet om lagstiftningskontroll behandlades 1994 när självstyrelselagen för Åland kompletterades med bestämmelser om landskapet Ålands deltagande i det nationella beslutfattandet i EU-ärenden. Då ansågs det att medlemskapet inte föranleder omedelbart behov att ändra bestämmelserna om lagstiftningskontroll. Samtidigt konstaterades det att ett flexiblare förfarande som förkortar kontrolltiden kunde underlätta landskapets ställning vid genomförande av ny EG-lagstiftning. Förfarandet förenklades, men tidsfristen på fyra månader kvarstod.

Avdelningen för EU-ärenden tar inte ställning till huruvida tidsfristen på tre månader är tillräcklig för att göra en rättslig bedömning av behörigheten och ge utlåtanden. Däremot kan man bedöma att en förkortning av tidsfristen snabbar upp godkännandet av genomförandelagstiftningen på Åland. Den tid som reserverats för genomförande av EU-rättsakter är ibland rätt kort på grund av att lagstiftningen brådskar.

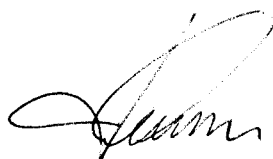
Under de senaste åren har det förekommit avsevärt många dröjsmål vid genomförandet av EU-direktiv i Finland. År 2013 inledde kommissionen 15 överträdelseförfaranden som gällde fördröjningar mot Finland. I två fall berodde fördröjning enbart på landskapet Åland. Våren 2013 gjordes det en utredning om fördröjningarna i samband med genomförande och om deras orsaker. Utredningen visade att problemen huvudsakligen finns på nationell nivå. EU-ministerutskottet förordade 4.4.2013 utifrån utredningen sex förslag till åtgärder för att avvärja fördröjningar. En av dem anknöt direkt till samarbetet med Åland. Verkställandet av åtgärdsförslagen pågår.

¹⁰ Artiklarna 258 och 260 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Sammanfattning

Avdelningen för EU-ärenden vid statsrådets kansli anser det vara viktigt att moderniseringen av självstyrelsesystemet för Åland och utredningen av behoven av ändringar fortgår i enlighet med regeringsprogrammet.

Avdelningen för EU-ärenden anser att gällande folkrättsliga garantier, specialvillkor enligt EU-rätten och självstyrelselagen för Åland bildar en fungerande grund för utvecklande och värnande om landskapets ställning. Landskapets påverkansmöjligheter och kontakten mellan ministeriet och självstyrelsen kan effektivieras ytterligare genom att arbetsmetoderna utvecklas.

Jori Arvonen
Understatssekreterare för EU-ärenden

Heidi Kaila
Konsultativ tjänsteman

Bilagor Statsrådets kanslis utlåtande av 28.9.2012 till den parlamentariska arbetsgruppen för Åland (VNK/1172/03/2012) (på finska)

27.9.2012

Oikeusministeriö

01. 10. 2012

ad 4, 108, 2012

Oikeusministeriö

Viite Parlamentaarisen Ahvenanmaa-työryhmän kuuleminen 14.9.2012; Ahvenanmaalaisen parlamentaarisen komitean mietintö Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän ja itsehallintolain uudistamishdotuksesta (Åländsk utredningsserie 2010:2)

Asia **Lausunto Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän ja itsehallintolain uudistamishdotuksesta**

Oikeusministeriö asetti 14.3.2012 parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtävänä on myöhemmin asetettavaa valmisteluelintä silmällä pitäen kartoittaa Ahvenanmaan itsehallinnon toimivuutta ja selvittää mahdollisia tarpeita kehittää Ahvenanmaan itsehallintolakia (1144/1991). Parlamentaarinen Ahvenanmaa-työryhmä järjesti 14.9.2012 tilaisuuden, jossa se kuuli valtioneuvoston kansliaa, ulkoasiainministeriötä ja puolustusministeriötä Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän toimivuudesta ja itsehallintolain mahdollisista kehittämissarpeista ministeriöiden toimialalla. Ministeriöillä oli myös mahdollisuus esittää näkemyksiään Ahvenanmaalaisen parlamentaarisen komitean mietinnöstä itsehallinnon kehittämiseksi. Lisäksi ministeriöitä pyydettiin antamaan kirjalliset lausuntonsa kuulemistilaisuudessa esittämistään näkemyksistä sekä mahdollisista muista asiaan liittyvistä havainnoistaan oikeusministeriölle viimeistään 28.9.2012.

Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja huolehtii valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta.¹ Lisäksi pääministeri valvoo hallitusohjelman toimeenpanoa ja toimii ministerivaliokuntien puheenjohtajana. Valtioneuvoston kanslia avustaa pääministeriä hänen tehtävissään.² Tämän vuoksi lausunnon näkökulma on korostetusti yhteensovittamistehtäviin sekä valtioneuvoston päätöksenteon menettelyihin liittyvä.

Valtioneuvoston kanslia pitää tärkeänä, että Ahvenanmaan itsehallintoa kehitetään ja vaalitaan yhteistyössä Ahvenanmaan maakunnan kanssa kesäkuussa 2011 hyväksytyyn pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti. Hallitusohjelman mukaan Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän nykyaikaistamista ja muutostarpeiden selvittämistä jatketaan. Toimiva yhteydenpito ruotsin kielellä hallinnon ja maakunnan itsehallinnon välillä varmistetaan. Ahvenanmaa-asioiden yhteensovittamista valtioneuvostossa kehitetään ja Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet Euroopan unioniin (EU) liittyvissä asioissa turvataan.

¹ Perustuslain 66 §.

² Valtioneuvoston ohjesäännön 12 §.

Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991) on tehty Suomen EU-jäsenyyden johdosta useita muutoksia, joiden ansiosta maakunnan vaikutusmahdollisuudet ovat jatkuvasti vahvistuneet ja sen osallistuminen EU-asioiden valmisteluun on turvattu.³ Eduskunnan oikeusasiamiehen päätökset,⁴ valtioneuvoston huhtikuussa 2009 tekemä periaatepäätös Ahvenanmaan osallistumisesta EU-asioiden käsittelyyn sekä maakunnan mahdollisuuksista vaikuttaa niihin, samoin kuin Ahvenanmaan asemaa säädösvalmistelussa ja EU-asioissa koskevat ohjeet⁵ selventävät ja täydentävät tätä oikeudellista kehystä.

EU-asioiden yhteensovittamistehtävät ja muut EU-asiat

Valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osasto toimii valtioneuvoston EU-sihteeristönä, joka vastaa Euroopan unionissa päätettävien eri ministeriöissä käsiteltävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta.⁶ Tavoitteena on varmistaa, että Suomella on yhteensovitettu ja Suomen yleisiä EU-polittisia linjauksia vastaava kanta kaikkiin EU:ssa vireillä oleviin asioihin niiden eri käsittelyvaiheissa. Osana tätä yhteensovittamistehtävää EU-sihteeristö huolehtii Ahvenanmaan maakunnan vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien turvaamisesta.

EU-sihteeristö toimii sihteeristönä EU-ministerivaliokunnalle, jossa tehdään poliittisen tason EU-linjaukset. Ahvenanmaan maakuntahallituksen puheenjohtajalla on oikeus tulla kuulluksi ministerivaliokunnassa silloin, kun asia kuuluu Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan tai se on muutoin maakunnalle erityisen tärkeä.⁷ Valiokunnassa on käsitelty viime vuosina muun muassa Lissabonin sopimuksen voimaantuloa⁸ Ahvenanmaalla sekä Ahvenanmaan osallistumista EU-asioiden käsittelyyn. Tuoreena esimerkkinä tilanteesta, jossa Ahvenanmaan edustaja käytti hyväkseen mahdollisuutta nostaa maakunnan kannalta erityisen tärkeä asia esille, voidaan mainita Euroopan parlamentin vaalisäädöksen⁹ uudistamisen käsittely maaliskuussa 2012. Ahvenanmaan maakunnan edustaja katsoi, että asialla oli yhteys keskusteluun Ahvenanmaan mahdollisuudesta saada edustaja Euroopan parlamenttiin, minkä vuoksi asiasta järjestettiin ennen ministerivaliokunnan kokousta puhelinneuvottelu Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Alexander Stubbin kanssa.

EU-sihteeristö toimii myös EU-asioiden komitean puheenjohtajana ja sihteeristönä. Komitea käsittelee laajakantoisia ja useita ministeriöitä koskevia EU-asioita sekä asioita, joista jaostokäsittelyssä ei ole päästy yksimielisyyteen. Ahvenanmaan maakunnan hallitus on edustettuna elimessä. Myös ministeriöiden EU-koordinaattorit kokoontuvat EU-asioiden osaston johdolla. Maakunnan edustaja on osallistunut muun muassa koordinaattoreiden keskusteluihin vaikuttamisesta komissioon.

³ HE 307/94, laki Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (1556/1994) ja HE 18/2002, laki Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (68/2004) (Ahvenanmaan maakunnan osallistuminen EU-päätösten valmisteluprosessiin kansallisella tasolla ja EU:ssa), HE 57/2009, laki Ahvenanmaan itsehallintolain 59 c §:n muuttamisesta (847/2009) (Ahvenanmaan maakunnan asema EU:n tuomioistuimen rikkomusasioissa) ja HE 57/2009, laki Ahvenanmaan itsehallintolain 59 a §:n muuttamisesta (1115/2011) (toissijaisuusvalvonta).

⁴ Muun muassa päätökset 3433/2/06, 503/4/09 ja 656/4/09.

⁵ Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 8/2012.

⁶ Valtioneuvoston kanslian tehtävistä määrätään valtioneuvoston ohjesäännön 12 §:ssä.

⁷ Valtioneuvoston ohjesäännön 26 §.

⁸ EUVL C 306, 17. joulukuuta 2007. Sopimus allekirjoitettiin Lissabonissa 13.12.2007 ja se tuli voimaan 1.12.2009. Ks. hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 23/2008 vp).

⁹ Vuonna 1976 annettu päätös Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä, välittömällä vaaleilla (76/787/EHTY, ETY, Euratom; viimeksi muutettu 21.10.2002). Päätös on saatettu Suomessa voimaan lailla vaalilain muuttamisesta (867/2003).

EU-sihteeristö on Ahvenanmaan maakunnan tavoin edustettuna kaikissa EU-asioiden komitean alaisissa valmistelujaostoissa, minkä lisäksi se toimii puheenjohtajana meripolitiikkajaostossa (15) ja institutionaaliset kysymykset -jaostossa (40). Niin ikään hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti alkuvuodesta 2012 asetettu Itämeri-politiikan koordinaatioryhmä toimii valtioneuvoston kanslian johdolla. Ahvenanmaan maakunnan hallituksella on jäsen molemmissa jaostoissa sekä koordinaatioryhmässä.

Maakunnan viranomaisten ja maakunnassa toimivien valtion viranomaisten välillä vaihdettavat kirjoitukset ja muut asiakirjat on laadittava ruotsin kielellä.¹⁰ EU-asioiden komitea on vahvistanut 28.3.2001 ja 21.9.2005 suuntaviivat asiakirjojen kääntämisestä ruotsiksi ja tulkkauksesta. EU-yhteensovittamiselinten asialistat laaditaan suomen ja ruotsin kielellä. Valtioneuvoston käännöstöimisto on avustanut ministeriöiden kääntäjiä asiakirjojen kääntämisessä ruotsin kielelle. Tilanteissa, joissa Ahvenanmaan edustaja on ilmoittanut haluavansa käyttää yhteensovittamiselimissä tulkkia, käännöstöimisto on käytännössä tarjonnut EU-sihteeristölle apua tulkkauksen järjestämisessä.

Yhteensovittamistehtävän lisäksi valtioneuvoston kanslian tehtäviin kuuluu Ahvenanmaan maakunnan kannalta merkittäviä EU-asioita. Tällaisia ovat erityisesti EU:n perussopimusten muuttaminen ja EU:n kehittämisen kannalta keskeiset horisontaaliset ja institutionaaliset asiat. Ahvenanmaan maakunta on ollut kiinteästi mukana EU:n perussopimusten muuttamismenettelyissä. Maakuntaa on kuultu muun muassa Ahvenanmaasta tehtyyn pöytäkirjaan¹¹ liittyvissä kysymyksissä. Käytännössä neuvotteluja Lissabonin sopimukseen sisällytettävistä maakohtaisista paikkajaoista Euroopan parlamentissa hallitus nosti esille kysymyksen Ahvenanmaan edustautumismahdollisuudesta.

Valtioneuvoston kanslia yhteensovittaa myös EU:n meripolitiikkaa. Komissio on laatinut neuvostolle ja Euroopan parlamentille edistymisraportin yhdenmisyttä meripolitiikasta, missä yhteydessä jäsenvaltioita on pyydetty päivittämään maakohtaiset tausta-asiakirjat meripolitiikan hallinnosta. Ahvenanmaan merkitys kansallisen meripolitiikan kokonaisuudessa huomioidaan päivitystä tehtäessä.

Ahvenanmaa-asioiden yhteensovittamista valtioneuvostossa ja Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuuksia EU-asioissa voidaan tehostaa ilman lainsäädäntömuutoksia, parantamalla nykykäytäntöjä. Entistä suurempaa huomiota tulee kiinnittää muun muassa siihen, että EU-ohjeissa ja eduskunnalle toimitettavissa U- ja E-kirjeissä arvioidaan asian merkitystä Ahvenanmaan kannalta.

Paitsi että Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet ovat lisääntyneet kansallisella tasolla, ne ovat vahvistuneet Euroopan unionin tasolla. Maakunta on esimerkiksi voinut osallistua suoraan komission järjestämiin kuulemisiin. Tämä kehityssuunta on jäsenvaltioiden itsehallintoalueiden kannalta myönteinen.

EU-tiedonhallinta

Valtioneuvoston EU-asioiden osastoon kuuluva EU-tiedonhallintayksikkö vastaa EU-asiakirjakajeluista, EU-valmistelua tukevan EUTORI-järjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä sekä tarjoaa EU-tietopalvelua ja EUTORI-käyttötukea koko kansalliselle EU-valmisteluorganisaatiolle. EUTORI on 32 käyttäjäorganisaation (ministeriöt, hallinnonalan virastoja, eduskunta, Ahvenanmaan maakunnan hallitus jne.) ja noin 3500 käyttäjän EU-valmistelua tukeva tietojärjestelmä. Virkamiehet luovat ja jakavat kansalliset EU-valmisteluun liittyvät asiakirjat (kokousraportit, EU-ohjeet jne.) järjestelmän avulla. Lisäksi EUTORI:lla jaetaan ministeriöille

¹⁰ Ahvenanmaan itsehallintolain 38 §.

¹¹ Suomen liittymissopimukseen liitetty Ahvenanmaasta tehty pöytäkirja.

neuvoston sihteeristön valmisteluasiakirjat. Neuvoston asiakirjojen osalta jakelu on suunniteltu siten, että vain ensimmäinen kieliversio jaetaan.

EU-tiedonhallintayksikkö huolehtii keskitetysti myös komission asiakirjojen jakelusta. Ahvenanmaan maakuntahallitukselle jaetaan ruotsin- ja englanninkieliset komission asiakirjat. Ministeriöiden ei tarvitse toisin sanoen huolehtia itse säädösehdotusten toimittamisesta Ahvenanmaan maakunnalle. Maakunnalla on tämän vuoksi valmiudet osallistua EU-asioiden valmisteluun alusta lähtien. Järjestelyä on pidetty toimivana. Lisäksi EU-tiedonhallintayksikkö toimittaa kokouskutsut ja kirjallisia menettelyjä koskevat lähetteet automaattisesti ruotsin kielellä Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Ahvenanmaa-asioiden esittely presidentin esittelyssä valtioneuvostossa

Tasavallan presidentin päätöksenteosta ja esittelystä maakunnan itsehallintoa koskevissa asioissa säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain 34 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan tasavallan presidentti tekee päätöksensä maakunnan itsehallintoa koskevissa asioissa perustuslain 58 §:ssä säädetyllä tavalla. Itsehallintolain 34 §:n 2 momentin mukaan itsehallintoa koskevat asiat esitellään valtioneuvostolle oikeusministeriöstä. Maakunnan taloutta koskevat asiat esitellään kuitenkin valtiovarainministeriöstä. Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvosto määrää itsehallintoa koskevien asioiden esittelijöiksi maakunnan itsehallintoon perehtyneitä henkilöitä.

Perustuslain 58 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetuista muista kuin maakunnan taloutta koskevista asioista päättää tasavallan presidentti esittelyssä valtioneuvostossa ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Perustuslain perusteluihin on kirjattu, että itsehallintolain mukaan presidentin päätösvalta on useissa Ahvenanmaata koskevissa asioissa luonteeltaan lähinnä oikeudellista minkä vuoksi on luontevaa, että nämä asiat esitellään oikeusministeriöstä ilman valtioneuvoston yleisistunnossa tehtyä ratkaisuehdotusta. Poikkeuksen muodostavat maakunnan taloutta koskevat päätökset, jolla on yleisempää valtiontaloudellista merkitystä ja jotka sen vuoksi on perusteltua käsitellä valmistelevasti valtioneuvoston yleisistunnossa.

Tasavallan presidentin esittelyssä asianomainen ministeri esittelee asian presidentin päätettäväksi. Ahvenanmaa-asioissa esittelijänä on oikeusministeri, maakunnan taloutta koskevien asioiden esittelijänä valtiovarainministeri. Käytännöksi on myös vakiintunut, että valtioneuvoston määräämä Ahvenanmaa-asioiden esittelijänä toimiva virkamies on läsnä Ahvenanmaa-asioita käsiteltäessä presidentin esittelyssä. Määräys on annettu oikeusministeriössä virkamiehelle, jolla on valtioneuvoston esittelijän oikeudet. Valtiovarainministeriössä Ahvenanmaa-asioiden esittelijä on valtiosihteeri kansliapäällikkönä.

Vuonna 2011 tasavallan presidentin esittelyssä käsiteltiin ja ratkaistiin 54 Ahvenanmaan maakuntalakia tai maakuntalain muutosta sekä 10 kansainvälisen sopimuksen voimaansaattamista koskevaa maakunnan suostumusta. Vuonna 2012 tähän mennessä (27.9.2012) vastaavat luvut ovat samansuuntaiset (27 maakuntalakia ja 6 maakunnan suostumusta).

Ahvenanmaan itsehallintolaki ei sääntele tarkemmin, mitä Ahvenanmaa-asioiden esittelijän tehtäviin kuuluu. On todennäköistä, että valtioneuvoston päätöksentekomenettelyitä kehitettäessä myös Ahvenanmaa-asioiden esittelijän tehtävää esitetään yhdenmukaistettavaksi muiden valtioneuvoston esittelijöiden tehtävien kanssa.

Valtioneuvoston kanslia ehdottaa harkittavaksi, onko enää tarpeen säätää Ahvenanmaan itsehallintolaissa siitä, mistä ministeriöstä Ahvenanmaa-asiat esitellään. Valtioneuvostossa asioiden valmistelu määräytyy joka tapauksessa asiantuntemuksen perusteella, mikä tullaan aina ottamaan huomioon tehtäviä määrättäessä.